XVI. FIATAL MŰSZAKIAK TUDOMÁNYOS ÜLÉSSZAKA

Kolozsvár, 2011. március 24–25.

A TÖRTÉNETI JELLEG FELHASZNÁLÁSA

MEDGYESI Gréta Dalma

Abstract:

The study provides a brief summary of the layer-based architectural operation methods used when buildings of historical value are under examination. In accordance with this, I introduce the exemplary solutions of three significant architects, Carlo Scarpa, Heinz Tesar, and Karljosef Schattner. All three took into consideration the historical character of the place and its manifestations, integrating them into their own designing approaches in different ways. By surveying them and utilizing the results, a new approach may be acquired in a domestic context as well.

Key Words: historical monument, rehabilitation, layer, strata

Összefoglaló:

A tanulmány röviden összefoglalja a történeti értékeket képviselő épületek építészeti beavatkozásainak rétegekre épülő módszerét. Ennek kapcsán három jelentős építész, Carlo Scarpa, Heinz Tesar és Karljosef Schattner példaértékű megoldásait mutatom be. Mindhárman tudatosan foglalkoztak a hely történetiségével, és annak lenyomataival, más-más módon építették azt be tervezői szemléletükbe. Áttekintésükkel és a kapott tapasztalatok alkalmazásával új közelítésmód sajátítható el hazai vonatkozásban is.

Kulcs szavak: felhasználás, műemlék, réteg

Nemzetközi probléma a meglévő történeti épületállomány figyelembevétele a kortárs tervezői feladatokban. Erre a különböző korok és országok eltérő válaszokat adtak. Ennek bemutatásához három elveikben egymáshoz közel álló építészeti vizsgálatok a közelmúlt és a jelen alkotói közül, és tőlük emelek ki megoldásokat. Mindhárman korszerű eszközökkel nyúltak a műemlék épületekhez, s tették ezt az épületben rejlő értékekre érzékenyen reagálva.

1. Carlo Scarpa (1906-1978)

Scarpa szerint az épített örökséggel való foglalkozás mindig is része volt az építészeti feladatnak. Az új gesztus minden esetben kapcsolatban van környezetével, hol kisebb, hol nagyobb mértékben. Scarpa rétegekben gondolkodik. Terveiben úgy az urbánus környezet, mint a feladattal közvetlen kapcsolatban álló épületek részleteit vizsgálja a nagyobb egységek felé haladva, és így tárja fel a háttérben meghúzódó összeköttetéseket. Épületei nem választhatóak el a helytől, ahol állnak. Formai megjelenésük, anyaghasználatuk, felületkezelésük, motívumviláguk és még ezer szál köti őket gyökereikhez,

ami az észak-olasz miliő. Ez többek között egy egészen egyedi síkon, a padlók kialakításában is megjelenik. Velencében a Fondazione Querini Stampalia-ba a város identitását adó vizet bevezette a belső terekbe oly módon, hogy a falak mentén kialakított szegéllyel ellátott vályúkba terelte azt. A belső tér mikroklímáját a benne folyamatosan mozgásban lévő víz hangjával és párolgásával tette egyedivé, velenceivé.

De ez a viselkedés szemléletének egy másik oldalát is megvilágítja. A függőleges és vízszintes felületek elválasztása utal arra az analitikus módszerre, mellyel az egyes tektonikai elemeket finoman elválasztva helyezi egymás mellé. „... szerkezeti részletképzésére az elhúzás, a megmutatás, a szünet által való kihangsúlyozás és a kettőzés a legjellemzőbb kifejezések.”[1] Hasonlóképpen idézi fel az olasz hangulatot a napfényhez való kötődése. Meggyőződése, hogy a természetes féynél nem öltözteti jobban a teret egyetlen más fényforrás sem. Ezért igyekszik azt mindig oly módon bevezetni a belsőbe, hogy az nem csak pusztán létével, de a belépés módjával is gondolatot közvetítsen. (1. kép)

1. kép Museo de Castelveccchio, Verona;
Ablakok kialakítása belülről
[Fotó: Italo Zannier, 1965]

2. Heinz Tesar(1939-)

Scarpa-hoz hasonlóan Tesar is erősen kötődik a környezethez. Rá olyannyira igaz a rétegekben való gondolkodás, hogy egész életfilozófiáját átható, tervezési folyamatának egészét meghatározó elvrendszerről van szó. A mottójának tekinthető “Rétegek” kifejezés német Schichten megfelelőjét az alábbi összetevőkre bontotta fel (mintegy bebizonyítva, hogy már maga a szó is, mennyi jelentés rétegből tevődik össze): „A Schicht jelenti a **földrajzi** réteget, lerakódást, az **anyag** rétegét, az **idő** rétegét, a **gondolkodás** rétegét, az **érzékelés** rétegét, a **bevonatot**, úgymint bőr, ruha, parfüm, divat, ...”[2] Ebben az értelemben az építész nem saját szubjektivitásával tevékenykedik minden környezeti hatástól mentes terepen, hanem a helyet folyamatosan mérlegelve és értelmezve továbbépíti azt.

Az egymásra épülő rétegek gondolata sehol sem nyilvánul meg egyértelműbben, mint a hallein-i Kelta múzeumban. Itt is különösen az előcsarnok falára gondolok. A régi épület homlokzati fala elé Tesar

egy vasbeton falat épített fel. A két szerkezet között a kapcsolat a nyílásoknál jön létre áttört acéllemezeken révén. Az egymás mögött elhelyezkedő síkokon átjutó fény, és a korábbi szintek összenyitása során létrejött nagyobb belmagasság sajátos atmoszférát kölcsönöz a térnek. A külső fal másrészt tartószerkezeti feladatot is ellát. Az eredeti fal merevségét biztosítja, mintegy pótolva az elbontott födémeket. (2. kép)

2 Kép Hallein, Kelta Múzeum, Előcsarnok fala belülről
[Fotó: Kovács Péter DLA]

Elméletében fontos szerepet játszik még az a gondolat, mellyel önmagához viszonyul. „*Feladatunk az ellentmondásokat megoldani, és közben egy szép új épületet alkotni.*” Hozzáteszi továbbá, hogy „*a szép fontosabb, mint a különleges.*”

3. Karljosef Schattner (1924-)

A felső-bajorországi Eichstätt városához köthető Karljosef Schattner munkásságának jelentős része. Az épségére oly büszke település életében egészen hamar jogosan merült fel a műemlékvédelem folyamatának szabályozása. Schattner volt az építész, aki számos átalakításával, beépítésével, toldásával gazdagította és modernizálta az épületállományt. Ő maga 1965-től kezdett el tudatosan foglalkozni a meglévő épület terveibe való „*beengedésével*”. A további épületeiben mind megfigyelhető az a jellegzetes kontraszt, amit alkalmaz. Mind anyagban, mind szerkezetben egyértelműen látható mi az új, és mi a régi. Nem próbálkozott a korabeli szerkezetek másolásával, utánzásával, mert azzal, ahogy mondja, az „*illúzióművészek*” foglalkoznak. Az eichstätt-i Willibaldsburgban, a jura-kori maradványokat bemutató kiállításnak helyet adó tereket tervezett. A középkori vár meredek sziklára épült, s tornyaival és méretével mindig is uralta a tájat. Azon túl, hogy az útvonalat mesteri módon szerkesztette, érdemes megfigyelnünk itt is a régi-új kapcsolatot. Egy esetben a részlegesen fennmaradt boltozatot meghagyta, s fölé határozottan különböző vasbeton kazettás lezárást tervezett. (3. kép)

Schattner épületeivel és elveivel erős indulatokat gerjesztett műemlékvédelmi körökben. Két vélemény közé került. Egyrésztől azok bírálták, akik kissé purista módon szentségtörést láttak minden modern

3. kép Boltozat-töredék és vasbeton kazettás födém
[Foto: Sigrid Neubert]

szerkezetben, ami régi mellé lett helyezve, másrészt azok, akik a modern építészet híveiként nem tekintik értéknek a múlt ilyen mérvű kihangsúlyozását. [3] Schattner számára azonban egy építmény történelmi hitelessége az örökölt állag megőrzését és felfedését jelenti, továbbá annak saját nyelvén történő továbbvitelét a jelen nyelvére. Éppen ezért nála a régi régiként, az új újként jelenik meg.

A bemutatott példák annak ellenére, hogy csak kiragadott szegmensek, mégis megmutatják, hogy a hely és az idő lerakódott nyomait több módszerrel, és hozzáállással is lehet úgy integrálni a mai tervezési koncepciókba, hogy azzal egy új, értékkel bíró réteg szülessen.

Irodalom

- [1] Varga Titanilla: *Gondolatok a tektonika fogalmáról Carlo Scarpa kapcsán*, In: *Architectura Hungariae*, II. évf.
- [2] Heinz Tesar: *Rétegek*, Magyar Építőművészet 1989/4. Fordította: M. Gyöngy Katalin
- [3] Wolfgang Pehnt: *Karljosef Schattner, Ein Architekt aus Eichstätt*, Hajte, Stuttgart, 1988

Medgyesi Gréta Dalma, IV. évf. építészmérnök hallgató

Debreceni Egyetem Műszaki Kar, Építészmérnöki Tanszék

Cím: 4028 Debrecen, Ótemető u. 2-4.

Telefon: +36 30/ 336-9468

E-mail: medgyesigreta@gmail.com